వరకట్న ప్రహసనము

శ్రీమతి దేశిరాజు భారతీదేవి

కృష్ణా :-హల్లో గోపాల్ రావ్!
గోపాల్ :-(తిరిగిచూచి) నీవా కృష్ణా?
కృ:-ఎక్కడనుండి వస్తున్నావు?
గో:-యిక్కడొక వకీల్ కూతురుందిట, నిన్న మా అమ్మ చూచివచ్చింది. నేను కూడా చూస్తేనేగాని వల్లగాదన్నారు. అందుకని వెళ్ళివస్తున్నానురా.
కృ:-పిల్ల బాగా వున్నదిరా?
గో:-ఆ బాగానే యున్నదిగాని వాళ్లు కట్నమేమీ యిచ్చేట్లు కనబడలేదురా.
కృ:-పిల్ల బాగున్నప్పుడు కట్నమివ్వరని మానుకుంటావుట్రా! వాళ్లివ్వకపోతే నీకేమన్నా డబ్బుతక్కువా?
గో:-ఏమిట్రా యీకాలంలో కట్నం లేకుండా పెండ్లి జేసికోవడంకంటే తెలివి తక్కువతన మింకోటిలేదు.
కృ:-అయితే మా టీచరుగారమ్మాయి వుంది. బాగా చదువుకున్నది కూడాను. చేసికొంటావా?
గో:-అంటతప్పేలాలు తోముకుండే ఆడదానికి చదువెందుకురా? నాక్కావాలిసింది కట్నం.
కృ:-అయితే పోష్టు మాష్టరుగారి పిల్లవున్నది. వాళ్లు నీ తాహతుకు తగిన కట్నమివ్వగలరేమో కాని.
గో:-కాని యేమిటిరా కనుక్కో. ఐదువేలిస్తే చేసుకుంటాను.
కృ:-సరే కట్నాని కేమిగాని వాళ్ళకు మంచి మర్యాదా పేరు లేదురా?
గో:-ఆ సింగినాదంకాదూ? వాళ్ళ మర్యాదాతో మనకేమి పని? యెంత మర్యాదా లేనివాళ్లైనా అల్లుణ్ణి అమర్యాదా చేస్తారా యేమిటి? విచారించు. నేనువెళ్లి మా అమ్మతో కూడా చెప్పుతాను. (వెళ్లును)

చక్కదనమును లెక్కసేయక, పరువు మర్యాదల పాటింపక, విద్యా వైదుష్యముల విచారింపక కేవలము ధనాశా పీడితుండైన గోపాలరావు మూఢత్వానికి కృష్ణారావు మనస్సు చివుక్కుమన్నది. గోపాలరావు విద్యావంతుడే. అయితేనేమి? విద్యచేత సంస్కరింపబడే హృదయము కాదతనిది. ధనవాతావరణములో బెరిగి యెల్లప్పుడును ధనమే పావనమని తలంచు తలిదండ్రుల పెంపకముచే గోపాలరావు హృదయమున యున్నతాశయాలేమీ యేర్పడలేదు. లంచాలు బాగా స్వీకరించి లక్షలుగడించి చనిపోయిన తహసీల్దారుగారి యేకపుత్రుడు గోపాలరావు. ఆతనితల్లి దుర్గమ్మగారు భర్త యుద్యోగముచేసే రోజుల్లో తమయింటి కెవరేని బీదవారరుదెంచినచో మాట్లాడక మిన్నకుండెడిది. భాగ్యవంతు లేతెంచినచో సోఫాలు కుర్చీలు వేసి కూర్చుండబెట్టి మాట్లాడేది.

ఆ మాటలైనను వారు ధరించిన దుస్తుల వెలలగూర్చియు, వారినగలు గూర్చియు, వారెక్కివచ్చిన కారును గూర్చియు ముచ్చటించును. తనకున్న వస్తువులజూపియు మురియుచుండెడిదిగాని యన్య ప్రసంగములతో కాలమును వృధాచేసేదిగాదు. ఆ తల్లి పెంపకమే గోపాలరావు. ఏగూటిచిలుక కా పలుకేగదా; ఇపుడు దేశముయొక్క పరాధీనతను గూర్చిగాని, బీదజనుల బాధలగూర్చిగాని సంఘములోజరుగు దురాచార

ముల గూర్చిగాని ఆ మాతా పుత్రు లెన్నడును దలపోయరు సరిగదా! ధనికుల భూషించుట నిర్ధనికుల దూషించుట వారి నిత్యకృత్యములలో నొకపనిగా నేర్పరుచుకొన్నారు.

పాఠశాలయందు సైతము తాను గొప్పవాడుగావున నలుగురిలో గలసి మెలసి యుండక చాలా బెట్టుసరిగా యుండేవాడు. కృష్ణారావనే యువకుడుమాత్రము కొలది పరిచయమైనాడు. కృష్ణారావు వస్తుతః కుశాగ్రబుద్ధి గలవాడు. దానికి తోడు తలిదండ్రులుంగూడ సంస్కరణాభిలాషులై యున్నతాశయములు గల వారు కావున యాతని హృదయ మెల్లపుడును దేశహితైక తత్పరత్వమును, సత్కార్యాసక్తమునై యుండెను. కావున యెట్లాగైనా గోపాలరావునుగూడ తన మార్గములోకి తేవలెనని కృష్ణారావు పట్టుదల.

౨

కృ :-గోపాల్, యిరుగో వీరే పోష్టు మాష్టరుగారు (అంటూ కూడా ఒకమనిషిని వెంటబెట్టుకొని ప్రవేశించాడు కృష్ణారావు)

గో :- (ఆనందముతో) అట్లాగా. యీ కుర్చీమీద కూర్చోండి. మా అమ్మను కూడా పిలుస్తాను. (వెళ్లును)

సూర్య నారాయణరావు :-కృష్ణారావు చాలా చిత్రమైన వాడల్లేయున్నాడు. పిల్లవాడు.

కృ :-మీ కెందుకు? అడిగిన వాటి కన్నిటికి తలవూపండి నేనున్నానుగా ?

(గోపాలరావు, దుర్గమ్మలు ప్రవేశం)

గో :-మా అమ్మగారు పిల్లను చూడవలసిన పని లేదంటున్నారు. యిక కట్నంసంగతే మాట్లాడవలసింది.

సూ :-సరే యిక నేమాటంకమున్నది? అందుకొప్పుకొనే వచ్చాను.కృష్ణారావన్ని సంగతులు చెప్పినాడు. ఐదు వేలకన్నా యెక్కు వియలేను.

దు :-మీకు వక్కతే ఆడపిల్ల. దానికి లాంచనాలైదు వందలిప్పించమను కృష్ణారావు.

సూ :-అబ్బో ఐదువందలే! అంత భరించలేనండీ.

దు :-మాకే వందమంది లేరు. మాకీ యిద్దరే పిల్లలు. దాని యిష్టప్రకారము ముచ్చట్లన్ని వాడిపెళ్లికే జరగాలిగాని యింకో విధముగా యెట్లాజరుగుతవి. దాన్ని చిన్నచూపు చూస్తే వల్లగాదు. అంత భరించలేకపోతే మాకు సంబంధాలు చాలా వస్తున్నాయి.

కృ :-బాబుగారు! మీకూ్కడా వక్కపిల్లే గనుక యెటుతిరిగి నాలుగు వందలకు లోపిస్తే బాగావుండదు కానీయండి.

సూ :-సరేనమ్మా తమ యిష్టప్రకారమే కానివ్వండి.

దు :-అయితే లగ్ననిశ్చయము జేసి పురోహితుని మా యింటికి పంపండి. 'అన్నగారూ: కాస్త వ్యవధి చూచి లగ్నం యేర్పాటు చేయండి. మా కూ్కడా కాస్తో కూస్తో పనులుంటాయికదా: అదీగాక మా అమ్మాయి దూరదేశములో గూడా వున్నది.

సూ :-సరేలేండమ్మా. శలవా ?

దు :- మంచిది.

సూ :- యింకొక్క సంగతి. మా అమ్మాయికి చాలా జబ్బుచేస్తే మంగళగిరి కొండమీద పెండ్లిచేస్తామని ముడుపు గట్టి దణ్ణంబెట్టుకొన్నది తల్లి. మీరక్కడకు రావాలి.

దు :- అబ్బో అట్లాగైతే మాకు చాలాఖర్చండీ. రైలు ఖర్చులు మీరు భరించేట్లయితే మా అభ్యంతర మేమీ లేదు.

సూ :- (వస్తూన్న నవ్వాపుకొంటూ) అయ్యో! మేమే కాదటండీ భరించవలసినవాళ్లము?

దు :- అయితే సరే. (అందరూ లేస్తారు)

కృ :- ఏమోయి గోపాల్! పిల్లనేమైనా చూస్తావా?

గో :- అక్ఖర్లేదు.

3

సూ :- మన సుగుణకు పెండ్లి మనుము కుదిరింది. అబ్బబ్బా తిరిగితిరిగి కాళ్లు పీక్కుపోయినయి.

(మంగమ్మగారు వంటింట్లోనించి చెయ్యి తుడుచుకుంటూ ప్రవేశించి ఆత్రంగా)

ఎక్కడ?

సూ :- యీవూళ్లోనే. మన వేణుతోకూడా చదివేవాడే గోపాలరావనే పిల్లవాడు. అతనికే నిశ్చయించాను.

మం :- ఆ యేమిటి! వాళ్లు నేలమీదనడుస్తారే? మన కాపాటిశక్తిలేదుగా? లేనిపోని ఆడంబరాలకుపోయి అప్పులుదెచ్చి పెండ్లిజేస్తే యెట్లా తీరుస్తారుమళ్లీ? వియ్యానికైనా కయ్యానికైనా సమానంగా వుండాలన్నారు పెద్దలు. మన తాహతుకు తగినవాళ్లెవరూ దొరకలేదా? యేమాత్ర మడిగింది దుర్గమ్మగారు?

సూ :- ఐదువేలకట్నం. వెండిచెంబు, వెండివిస్తరి, గిన్నె, పట్టుబట్టలు, ఆడబడుచు లాంఛనా లైదువందలు షుమా రారువేలు.

మం :- అయ్యో! అయ్యో! యెంత విపరీతమండి. ఒప్పుకున్నారా?

సూ :- ఆహా తప్పుతుందా? మనవసరమా? వాళ్ళవసరమా?

మం :- సరేగాని డబ్బెక్కడనుండి తెస్తారు? దొడ్లో చెట్టేమన్నావుందా రూపాయలు దులిపి తేవడానికి? యెట్లా ఒప్పుకున్నారండి?

సూ :- పెండ్లివారు మంగళగిరి రావడానికయ్యే ఖర్చులుకూడా ఒప్పుకున్నాను, భగవంతునిమీద భారమేసి మన శక్తివంచనలేకుండా యేలోటు రాకుండా చేస్తాము.

మం :- సరిసరి. బాగాయున్నది. అంతేనా? యింకేమన్నానా?

సూ :- (నవ్వుతూ) యేమీలేదు. యిక పనులు ప్రారంభము చెయ్యవచ్చుగదా? మనుష్యులను మాట్లాడి త్వరగా వడియాలువగైరా పూర్తిచేయించు, త్వరలోనే లగ్నం బెట్టే యేర్పాటు చేస్తాను.

మం :- సరే.

మ:-అబ్బాయీ. అక్కయ్యకి విషయాన్ని త్వరగా వ్రాయరా, యిక తొమ్మిదిరోజులేకదా లగ్నం. యీ లోగా బావ శలవబెట్టి రావాలిగదా. వాళ్లకు కాస్త వ్యవధిలేకుండా తెలియజేస్తే యిబ్బంది పడుతారురా.

గో:-వుత్తరమేగాదమ్మా టెలిగ్రామిస్తాను. త్వరగానే వస్తారు వాళ్లు.

మ:-సరేగాని నాయనా! అలకవేళ మామగార్ని మరో ఐదువందలన్నా అడగాలి. అంతకు తక్కువైతే నాగవల్లికి రానని బెట్టుచెయ్యి యిస్తారు.

గో:-వుండవమ్మా ముష్టి ఐదువందలేమిటి? నేను మోటారుకారు అడుగుదామనుకొంటూన్నాను. కనీసం మూడువేలైనా బెట్టంది కారు రాదు.

దు:-ఏమో అంత ఖరీదుగనుకనే యివ్వరేమో!

గో:-ఆ యివ్వకపోతే చూడు నామజా. యెట్లా డబ్బువదిలిస్తానో ఆయనకు? పోష్టువేళైంది వెళ్లివస్తాను.

(వివాహమంటపము; వధూవరులు తదితర పెద్దలు)

సూ:-శాస్త్రులుగారు! యింకెందుకాలస్యం సూత్రధారణ గానివ్వండి.

శాస్త్రి:-పంతులుగారు! వియ్యపురాలుగారేదో శలవిస్తున్నారు.

దు:-(లోపలనుండి) ఐదువేల కట్నంలోను అయిదు పయిసాలైనా బాకీబెట్టడానికి వీల్లేదు, మొదట వప్పుకున్నప్పుడు మాకిట్లా చెప్పారా?

సూ:-అక్కగారు! క్షమించండి. రావలసినపైక మందలేదు. వెయ్యిన్నూట పదహార్లు యిప్పుడే యిస్తున్నానుగదా. మిగతా నాలుగువేలు నెలలో యిచ్చేస్తాను. కళ్యాణమును కానివ్వండి.

దు:-వల్లగాదు. యిదంతా శుద్ధమోసములాగ కనబడుతూంది. నమ్మడానికి వీల్లేదు, అంత కట్నంవప్పుకున్న వారు డబ్బు చేతిలోలేకుండా యింతదూరం యెట్లావచ్చేరు? యిదేమి వంకాయలబేరమా! రేపిస్తాము యెల్లుండిస్తామని త్రిప్పడానికి; యిప్పుడు యిస్తామన్నడబ్బు సాంతమిస్తేనే పుస్తెముడి పడుతుంది లేకపోతే లేదు (కోపముతో) గోపాల్ లేచిరా యిటు!

గో:-(లేచి నిలబడతాడు)

సూ:-(కృష్ణారావువంక చూస్తాడు)

కృ:-(ప్రక్కనున్న స్నేహితుడికి సైగచేస్తాడు)

(స్నేహితుడు క్రిందపడుతాడు. అందరూ హడావిడిగా పెద్దగోలచేస్తారు. మూర్ఛపోయినాడని కొందరు, కాదని గొందరూ, అంతా గల్లంతు)

కృ:-పంతులుగారూ కొంచెము నీళ్లుతెచ్చి ముఖాన చల్లాలి. మూర్ఛేమో!

(స్నేహితుడు కళ్లుతెరచిచూచి గుడ్లు పెద్దవిజేసి గడగడ వణుకుతాడు)

శాస్త్రుల్లుగారు:-(గాభరాగా) ఏమండోయి కాస్త సాంబ్రాణిపొగ వెయ్యండి

కృష్ణారావు త్వరగా కాస్త నిప్పుదెచ్చి సాంబ్రాణివేస్తాడు. పెళ్లికొడుకు భయంతో వణకిపోతున్నాడు. దుర్గమ్మగారు మంగమ్మగారు మొదలైన స్త్రీలంతా భయపడుతారు!

పడిపోయిన మనిషి లేచి గంభీరంగా మాట్లాడుతూన్నాడు.

ఒరేయి నేనెవర్ననుకున్నావురా, నేనీ గిరిపై నివసించియున్న స్వామిని తెలుసునా! (గోపాల్ వంక చూస్తాడు. గోపాల్ భయంతో దణ్ణం బెడుతాడు). నేను దేముణ్ణని తెలియదట్రా?

గో:-తెలుసు స్వామి! (వీరావేశముతో)

స్వామి:-నీకు దేముడిమీద భక్తియున్నదిరా?

గో:-వున్నది స్వామి.

స్వా:-అట్లా అయితే నే చెప్పినట్లు చేస్తావా!

గో:-చేస్తానుస్వామి.

స్వా:-నా సన్నిధిలో నిట్టి అక్రమకార్యాలు అధర్మాలు జరుగకూడదని తెలియదట్రా?

గో:-యిప్పుడే మధర్మము జరిగింది స్వామి?

స్వా:-(రోషముతో) ఏమా; ఏమని ధైర్యంగా అడుగుతూన్నావు? నా నిర్మితమైన ధర్మశాస్త్రాల్లో నిన్ను కట్నం పుచ్చుకోమని రాసివుందా?

గో:-(మాట్లాడడు)

స్వా:-ఏమిరా మాట్లాడవు? (అని మీదకు దూకుతూన్నాడు)

గో:-(భయముతో) లేదుస్వామీ లేదు.

స్వా:-నా సమక్షములోనే నా గిరిపైనే యిట్టి అక్రమకార్యము జరుగుతూంటే చూచి సహిస్తాననుకున్నావూ? దేముడంటే వట్టి రాతివిగ్రహమే ననుకున్నావు, పీటలమీద పెండ్లి విడిచి పోతావు? నీవు కట్నం దమ్మిడీ అయినా పుచ్చుకోకుండా యీ పిల్లను చేసికోకపోతివా నీప్రాణం దక్కదు.

గో:-(తల్లివంక చూస్తాడు)

స్వా:-ఏమిరా నీకింత నిర్లక్ష్యమా? (జుట్టు బట్టుకొంటాడు)

గో:-స్వామీ స్వామీ! చంపకు చంపకు. మీయాజ్ఞా నెరవేరుస్తాను. నే నెప్పుడూ కట్నం తీసుకోను.

స్వా:-యిప్పుడిచ్చిన వెయ్యి రూపాయలుకూడా యిచ్చేస్తావా?

గో:-యిస్తాను స్వామి.

స్వా:-(సూర్యనారాయణ వంక తిరిగి) ఓరి నీవెప్పుడైనా యింకో అల్లుడికి కట్నమివ్వడముగాని నీ కొడుక్కు పుచ్చుకోవడముగాని చేస్తావా?

సూ:-లేదు లేదు స్వామి. యెవ్వరికీ యివ్వను. నాకు డబ్బంటే గాదూ యిచ్చేందుకు?

గోపాల్ జుట్టు యింకా స్వామిచేతులోనే యున్నది. దుర్గమ్మగారు పరుగు పరుగున వచ్చి స్వామికి నమస్కరించి 'స్వామీ నా అపరాధాన్ని సైరించి నాకు పుత్రభిక్షపెట్టు. నేను నీ యాజ్ఞను శిరసావహించి కట్నం పుచ్చుకోకుండా పెండ్లిచేయిస్తాను, నీకు నాలుగుబిందెల పానకముచేయించి సహస్రనామార్చన చేయిస్తాను తండ్రీ' (కళ్లనీళ్లు కారుస్తుంది)

స్వా :-దుర్గమ్మా నీభక్తికి మెచ్చాను. అట్లే నీపుత్రుని దీసికొమ్మా. కాని భగవంతుడనే వాడున్నాడని, అక్రమ కార్యాలను నెరవేరుస్తాడని అనుకొనబోకుము. యిదిమొదలిచ్చట నున్న వా రందరూ కూడా యిది మొదలు కట్నాలకు ప్రోత్సాహ మిచ్చినట్లయితే నా కోపాగ్ని జ్వాలలో దగ్ధ మొనర్చెదను. (కన్నుమూసి క్రింద పడిపోతాడు)

అందరూ ఏకగ్రీవముగా స్వామికి నమస్కారములు చేశారు. వివాహము లక్షణముగా జరిగి పోయింది.

సూర్యనారాయణరావుగారు కృష్ణారావు తెలివితేటలకు నాడు తనకొనర్చిన యుపకారానికి మిక్కిలి అభినందించాడు. మీవాళ్లు కట్నమివ్వలేదని కోడల్ని దెప్పితే నరసింహస్వామేమిచేస్తాడో నన్నభయంతో దుర్గమ్మగారు కోడళ్నేమీ అనేదిగాదు.

—— వికసిత కుసుమము ——

విచ్చని మొగ్గను
వికసించితిగా,
పత్రములవన్నీ
పడిపంచలెగా?

తాకగ వచ్చును
తగదని జెప్పదు
తరలే పోవును
లక్షణ మొచ్చును?

గోటితో త్రుంచీ
ముక్కులో బెట్టీ
రెక్కలు విరచీ
అనాధ జేతురు?

దినదిన మెదిగెడి
దివ్యశరీరము
యేరికి నిత్తును
యేహ్య మెరుంగకె?

పొదలో బుట్టిన
పువ్వే గద యని
పొందగవచ్చును
పందలు భువిలో?

ఆపయి నెట్లని
యాలోచించరు
మెదడొకటుంటేనా,
మెకములకూ?

—వల్లభనేని రంగాదేవి.

(శాస్త్రి విశ్వనాథంగారి "సంస్కారం" అను యముద్రిత గ్రంథమునుండి)